

Dikshaurjit International Interdisciplinary Online Research Journal, Latur (DIIRJL)

Add.:Khadgaon Rd,Sambhaji Nagar,Near Smt.SushiladeviDeshmukh Senior College, LaturLatur, Maharashtra 413512, India.
Phone:9890408998, 8329647660Email ID: diirjournal@gmail.comWebsite:https://www.diirjournal.com

श्रीमती समदा पटेल
आझाद यिनीअर कॉलेज ऑफ एज्युकेशन औसा

शिक्षकांसाठी नैतिक शिक्षण प्रशिक्षण : एक चिकित्सक अभ्यास

सारांश

शिक्षण क्षेत्रात शिक्षकांची भूमिका अत्यंत महत्त्वपूर्ण मानली जाते. शिक्षक हे विद्यार्थ्यांच्या बौद्धिक, नैतिक आणि सामाजिक विकासाचे प्रमुख घटक असतात. आजच्या बदलत्या सामाजिक परिस्थितीत विद्यार्थ्यांमध्ये नैतिक मूल्यांचा ?हास होताना दिसून येतो. त्यामुळे शिक्षकांना नैतिक शिक्षणाचे प्रशिक्षण देणे ही काळाची गरज बनली आहे. प्रस्तुत संशोधनपत्रात शिक्षकांसाठी नैतिक शिक्षण प्रशिक्षणाचे महत्त्व, उद्दिष्टे, गरज, प्रशिक्षणाच्या पद्धती आणि त्याचे विद्यार्थ्यांच्या व्यक्तिमत्त्व विकासावर होणारे परिणाम यांचा चिकित्सक अभ्यास करण्यात आला आहे. या अभ्यासातून शिक्षकांमध्ये नैतिक जाणीव आणि मूल्याधारित अध्यापन कौशल्य विकसित झाल्यास विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगीण विकासाला चालना मिळते, हे स्पष्ट झाले आहे.

१. प्रस्तावना

शिक्षक हे समाजाचे शिल्पकार मानले जातात. विद्यार्थ्यांच्या जीवनात शिक्षकांचे स्थान अत्यंत महत्त्वाचे असते. शिक्षक केवळ ज्ञानदान करत नाहीत, तर विद्यार्थ्यांच्या व्यक्तिमत्त्वाची जडणघडणही करतात. आजच्या काळात समाजात वाढती हिंसा, असहिष्णुता, भ्रष्टाचार आणि नैतिक अधःपतन दिसून येते. अशा परिस्थितीत विद्यार्थ्यांमध्ये नैतिक मूल्ये विकसित करण्यासाठी शिक्षकांची भूमिका अधिक महत्त्वाची ठरते.

नैतिक शिक्षण म्हणजे विद्यार्थ्यांमध्ये सत्य, प्रामाणिकपणा, सहकार्य, सहानुभूती, सामाजिक जबाबदारी आणि शिस्त यांसारखी मूल्ये विकसित करण्याची प्रक्रिया होय. शिक्षकांना योग्य नैतिक शिक्षण प्रशिक्षण मिळाल्यास ते विद्यार्थ्यांमध्ये सकारात्मक मूल्यांची जडणघडण प्रभावीपणे करू शकतात.

मुख्य शब्द: नैतिक शिक्षण, शिक्षक प्रशिक्षण, मूल्यशिक्षण,

व्यक्तिमत्त्व विकास, नैतिकता, शिक्षण.

२. संशोधनाची गरज व महत्त्व

आजच्या शिक्षण व्यवस्थेत शैक्षणिक गुणवत्तेला अधिक महत्त्व दिले जाते; परंतु नैतिक मूल्यांच्या विकासाकडे तुलनेने कमी लक्ष दिले जाते. त्यामुळे विद्यार्थ्यांमध्ये तणाव, स्वार्थीपणा आणि असंवेदनशीलता वाढताना दिसते.

शिक्षकांसाठी नैतिक शिक्षण प्रशिक्षणाचे महत्त्व पुढीलप्रमाणे आहे:

विद्यार्थ्यांमध्ये नैतिक मूल्यांचा विकास घडवणे.

शिक्षकांमध्ये आदर्श वर्तन आणि सामाजिक जबाबदारी निर्माण करणे.

शिक्षण प्रक्रियेत मूल्याधारित अध्यापनाला चालना देणे.

शाळांमध्ये सकारात्मक वातावरण निर्माण करणे.

३. संशोधनाची उद्दिष्टे

शिक्षकांसाठी नैतिक शिक्षण प्रशिक्षणाची संकल्पना समजून घेणे.

नैतिक शिक्षण प्रशिक्षणाचे महत्त्व अभ्यासणे.

शिक्षक प्रशिक्षणाच्या प्रभावी पद्धतीचा अभ्यास करणे.

विद्यार्थ्यांच्या व्यक्तिमत्त्व विकासावर होणाऱ्या परिणामांचे विश्लेषण करणे.

नैतिक शिक्षण अधिक प्रभावी करण्यासाठी उपाय सुचविणे.

४. संशोधन प्रश्न

शिक्षकांसाठी नैतिक शिक्षण प्रशिक्षण का आवश्यक आहे?

नैतिक शिक्षण प्रशिक्षणामुळे विद्यार्थ्यांच्या वर्तनात कोणते बदल होतात?

शिक्षक प्रशिक्षणाच्या कोणत्या पद्धती प्रभावी ठरतात?

५. गृहीतके

नैतिक शिक्षण प्रशिक्षणामुळे शिक्षकांच्या अध्यापन पद्धतीत सकारात्मक बदल होतो.

प्रशिक्षित शिक्षक विद्यार्थ्यांमध्ये नैतिक मूल्यांचा विकास अधिक प्रभावीपणे करू शकतात.

मूल्याधारित शिक्षणामुळे शालेय वातावरण सकारात्मक बनते.

६. संशोधन पद्धती

संशोधन प्रकार

हे संशोधन वर्णनात्मक आणि विश्लेषणात्मक स्वरूपाचे आहे.

माहिती संकलनाची साधने

पुस्तके

संशोधन लेख

शैक्षणिक अहवाल

मुलाखती

निरीक्षण पद्धती

७. नैतिक शिक्षणाची संकल्पना

नैतिक शिक्षण म्हणजे व्यक्तीमध्ये योग्य-अयोग्य याची जाणीव निर्माण करून सामाजिक आणि नैतिक मूल्यांचा विकास करणे होय.

नैतिक शिक्षणाची प्रमुख मूल्ये

सत्य

प्रामाणिकपणा

शिस्त

सहकार्य

सहिष्णुता

जबाबदारी

८. शिक्षकांसाठी नैतिक शिक्षण प्रशिक्षणाचे महत्त्व

९ आदर्श व्यक्तिमत्त्व निर्माण

शिक्षकांचे वर्तन विद्यार्थ्यांसाठी आदर्श असते. प्रशिक्षित शिक्षक विद्यार्थ्यांना नैतिकतेचे योग्य मार्गदर्शन करू शकतात.

१० मूल्याधारित अध्यापन

नैतिक प्रशिक्षणामुळे शिक्षक अध्यापनात मूल्यांचा समावेश करू शकतात.

११ सकारात्मक शालेय वातावरण

नैतिक मूल्यांचे पालन करणारे शिक्षक शाळेत शांतता, सहकार्य आणि शिस्त निर्माण करतात.

१२ शिक्षक प्रशिक्षणाच्या प्रभावी पद्धती

१३ कार्यशाळा आणि सेमिनार

नैतिक शिक्षणावरील कार्यशाळांमुळे शिक्षकांमध्ये जागरूकता निर्माण होते.

१४ अनुभवाधारित शिक्षण

प्रत्यक्ष अनुभवातून शिक्षकांना मूल्याधारित शिक्षणाची जाणीव होते.

१५ समूह चर्चा

समूह चर्चेद्वारे सामाजिक आणि नैतिक समस्यांवर विचारमंथन केले जाते.

१६ समुपदेशन प्रशिक्षण

विद्यार्थ्यांच्या भावनिक समस्या समजून घेण्यासाठी शिक्षकांना समुपदेशनाचे प्रशिक्षण आवश्यक आहे.

१७. विद्यार्थ्यांवर होणारे परिणाम

सकारात्मक परिणाम

शिस्तप्रियता वाढते

सहकार्य वृत्ती निर्माण होते

सामाजिक जाणीव वाढते

हिंसक प्रवृत्ती कमी होते

आत्मविश्वास वाढतो

१८. चिकित्सक विश्लेषण

आजच्या काळात शिक्षकांवर शैक्षणिक गुणवत्तेचा दबाव अधिक आहे. त्यामुळे मूल्यशिक्षणाकडे पुढेसे लक्ष दिले जात नाही. अनेक शिक्षकांना नैतिक शिक्षण प्रशिक्षणाची संधी मिळत नाही. परिणामी विद्यार्थ्यांच्या नैतिक विकासात अडथळे निर्माण होतात.

शिक्षक प्रशिक्षण संस्थांनी मूल्याधारित प्रशिक्षण अनिवार्य करणे आवश्यक आहे. शिक्षकांनी स्वतःच्या वर्तनातून विद्यार्थ्यांसमोर आदर्श निर्माण केला पाहिजे.

१९. नैतिक शिक्षण प्रभावी करण्यासाठी उपाय

शिक्षक प्रशिक्षण कार्यक्रमात नैतिक शिक्षणाचा समावेश करणे.

शाळांमध्ये नियमित मूल्यशिक्षण उपक्रम आयोजित करणे.

शिक्षकांसाठी कार्यशाळा आणि सेमिनार आयोजित करणे.

पालक-शिक्षक सहकार्य वाढवणे.

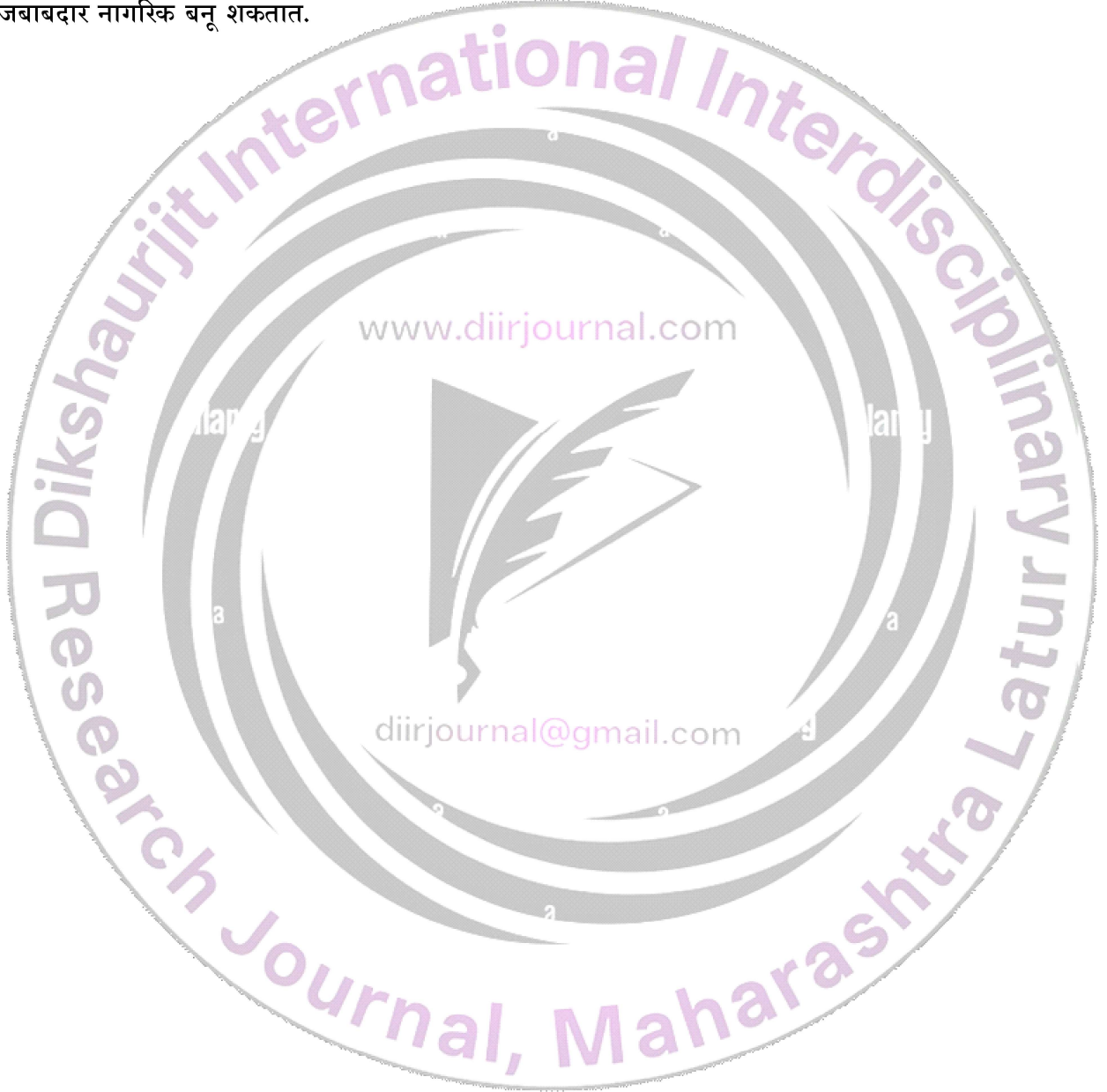
विद्यार्थ्यांना सामाजिक सेवा उपक्रमांमध्ये सहभागी करणे.

प्रेरणादायी साहित्य आणि चरित्रांचे वाचन प्रोत्साहित करणे.

२०. निष्कर्ष

शिक्षकांसाठी नैतिक शिक्षण प्रशिक्षण ही शिक्षण व्यवस्थेची अत्यावश्यक गरज आहे. शिक्षकांमध्ये नैतिक मूल्ये आणि सामाजिक जाणीव विकसित झाल्यास ते विद्यार्थ्यांमध्येही सकारात्मक मूल्यांची जडणघडण करू शकतात. मूल्याधारित शिक्षणामुळे विद्यार्थ्यांचा सर्वांगीण विकास होऊन ते जबाबदार नागरिक बनू शकतात.

संदर्भसूची (गांधी, महात्मा - नैतिक शिक्षण विचार शर्मा, एस. आर. - शिक्षणाचे तत्त्वज्ञान

Dikshaurjit International Interdisciplinary Online Research Journal, Latur (DIIRJL)

Address :Khadgaon Rd, Sambhaji Nagar, Near,Smt. SushiladeviDeshmukh Senior College, LaturLatur, Maharashtra 413512, India.Phone 9890408998, 8329647660 Email ID : diirjournal@gmail.comWebsite : <https://www.diirjournal.com>